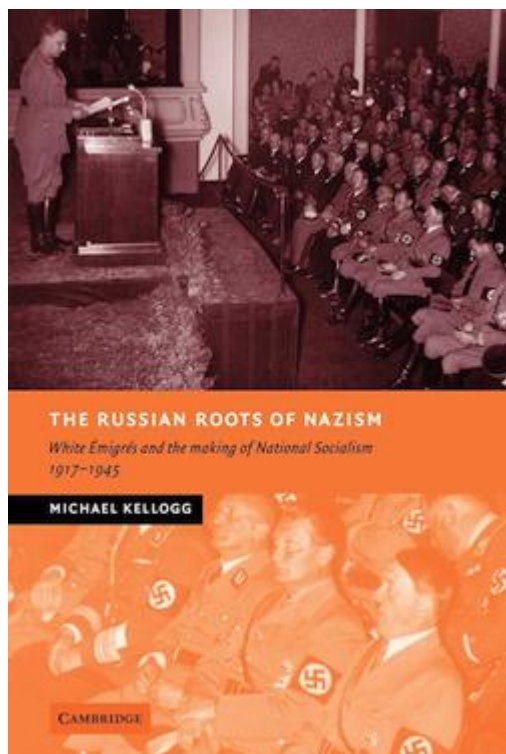

Michael Kellogg: Ruské kořeny nacismu

Autor: Spencer J. Quinn

Michael Kellogg

The Russian Roots of Nazism: White Émigrés and the Making of National Socialism, 1917-1945

Cambridge University Press, 2005

V ovzduší takřka úplné démonizace Třetí říše se u historiků vyvinulo cosi jako slepá skvrna v otázce původu německého antisemitismu. Michael Kellogg ve své knize z roku 2005 *The Russian Roots of Nazism* (Ruské kořeny nacismu) na tuto problematiku vrhá nové ostré světlo a obrací naši pozornost na východ. Ukazuje, jak ukrutnosti páchané bezprostředně po 1. světové válce v sovětském Rusku společně s působením početné, pomstychtivé a politicky činné bílé ruské emigrace ve výmarském Německu sehrály zásadní úlohu při formování národně socialistického postoje k Židům i bolševismu. Při formulaci svých argumentů Kellogg nejen že opravuje mnohé chyby svých kolegů-historiků, ale také nepřímou snáší argumenty na podporu mnohých prvků samotného nacismu.

Jeho dílo vnímám jako zásadní z několika důvodů, z nichž nejpodstatnějším jsou nejspíš fakta samotná. V období mezi oběma světovými válkami sužovaly Německo, Pobaltí i Ukrajinu konflikty, mocenské pletichaření a hlavně nejistota. Nepochybně to nebyla nudná doba, jejíž události vrhají dlouhý stín. Každé historické dílo, které osvětluje dříve neznámé či přehlížené události z takovéto doby a prostoru, tudíž má svou hodnotu.

Kellogg také projevuje vůbec ne samozřejmou akademickou ukázněnost tím, že se v popisovaném politickém dramatu nepřidává na jednu či druhou stranu. V jeho knize tak kromě ostře kritické historiografie najdeme jen minimální náznaky tendenčnosti, což je vynikající – autor nechává hovořit fakta. Na druhé straně se kvůli absenci širšího politického kontextu Kelloggova kniha poněkud táhne. Není zaujatá, ale ani kdovíjak „sexy“. Jeho styl je ovšem solidní a adekvátní, s užitečným výtahem na konci každé kapitoly i knihy pro ty, kdo si knihou chtějí jen letmo prolistovat.

Ruské kořeny nacismu však lze vnímat třeba také jako reakci na protiněmecký rasismus židovských autorů jako Daniel Goldhagen. Ten ve svých *Hitlerových ochotných katanech* (1996) vykresluje Němce jako rozené rasistické antisemity, „eliminacionisty“. Goldhagen tak vytyčuje krajní podobu tzv. teze *Sonderweg* (speciální cesta), podle níž byla Třetí říše

v důsledku slabosti německé buržoazie nevyhnutelná. Kellogg tato tvrzení rozbíjí na padrt, když ve svém díle odkrývá cizí vlivy na formování národního socialismu a současně vykresluje mladého Hitlera i další rané nacisty jako trojrozměrné lidské bytosti, namísto obvyklých komiksových padouchů.

Co je však nejdůležitější, Kellogg velmi přesvědčivě ukazuje, že nacisté dost možná měli pro svůj **antisemitismus** i **antibolševismus** – a tím pádem i pro své konání v období mezi válkami – velmi dobré důvody. Něco takového pochopitelně nemuselo být Kelloggovým záměrem, tak jako tak ale svým odmítnutím politické agitky a spolehnutím se na primární národně socialistické zdroje (nikoli záplavu zdrojů sekundárních, které nacismus jednohlasně zavrhuje) nechává autor pootevřené dveře pro revizionistický a mnohem pozitivnější výklad národního socialismu.

S vyprávěním našeho příběhu můžeme klidně začít v roce 1918 na Němci okupované Ukrajině. Po stažení nového sovětského režimu z válečného úsilí začalo mnoho roztrpčených ruských a ukrajinských důstojníků spolupracovat se svými německými protějšky, s nimiž je spojovalo nacionalistické cítění i nenávisť k bolševikům. Když pak Němci následujícího roku ukrajinské území vyklidili, vydaly se s vojsky zpět do Německa i tisíce těchto „bílých“ důstojníků, mezi nimi **Wassili Wiktorowitsch Biskupski**, **Iwan Poltawez-Ostrjanyzja**, **Pawel Michailowitsch Bermond-Awaloff**, **Fjodor Wiktorowitsch Winberg** a **Pjotr Nikolajewitsch Schabelski-Bork**, který v následujících letech blízce spolupracoval s nacisty. Právě Schabelski-Bork si zasluhuje výslovnou zmínku, protože jako první přinesl na Západ podvržené *Protokoly sionských mudrců*, a tak nevědomky položil základy jedné z nejslavnějších spikleneckých teorií 20. století.

Ukrajinec Biskupskij se stal předákem komunity více než 600 000 bílých emigrantů ve výmarském Německu, zároveň byl také jedním z dvojice faktických vůdců tajné, spiklenecké organizace **Aufbau Vereinigung** (Rekonstrukce), která šířila vysoce naléhavou, apokalyptickou verzi antisemitismu. Tím druhým byl baltský Němec a utečenec z Lotyšska **Max von Scheubner-Richter** a jejich skupina si záhy získala nemalý vliv na rodící se nacistickou stranu i samotného **Adolfa Hitlera**. Scheubner-Richter k němu měl dokonce tak blízko, že při nezdařeném mnichovském puči z roku 1923 pochodoval po jeho boku, byl postřelen a na následky zranění zemřel. Hitler ho proto považoval za jednoho z národněsocialistických mučedníků.

Další dva bílí političtí běženci, baltský Němec **Alfred Rosenberg** a Rus **Fjodor Winberg** se etablovali jako čelní teoretici národního socialismu, Rosenberg časem v NSDAP dosáhl výsostného postavení. Rosenberga Hitlerovi představil jeho mentor a vydavatel jeho knihy Dietrich Eckart a u obou mužů rychle vyrostl vzájemný obdiv. Když byl Hitler po nezdařeném pokusu o puč uvězněn, jmenoval Rosenberga svým následovníkem. Ten postupně vystoupal za 2. světové války v nacistické hierarchii tak vysoko, že ho za to Spojenci v Norimberku odměnili oprátkou.

Bavorsko se počátkem 20. let minulého století stalo v dějinách vcelku jedinečnou Petriho miskou nacionalismu a antisemitismu: mísili se zde *völkisch* Němci, árijští identitáři, teutonští

tradicionalisté nebo společnost Thule čerpající z rasových idejí lidí jako Arthur Schopenhauer, Richard Wagner nebo **Houston Stewart Chamberlain**. Řada z nich se ještě nepřenesla přes revoluci roku 1918, po níž musel abdikovat Kaiser a sdílela nedůvěru k Židům pro jejich materialistické a „světu přitakávající“ (tj. ne-heroické, ne-transcendentní) chování.

Přičtíme k tomu bílé emigranty, kteří si ze své domoviny nepřinesli jen *Protokoly*, ale také ultranacionalistické ideje **Fjodora Dostojevského** a Vladimira Solovjova. Jistou pozici v tomto milieu měla i militantní podoba křesťanství, jejíž zastánci často vyjadřovali velký židovsko-árijský konflikt biblickou terminologií. Tito lidé na vlastní oči přihlíželi ukrutnostem rudých za Říjnové revoluce a ruské občanské války a většina z nich měla zkušenosti z carské armády, případně z reakčních černosotněnských skupin. Není tak žádný div, že z převrácení svého světa vinili Židy. Jejich svět skutečně *byl* převrácen naruby a oni si sotva mohli nevšimnout, jak nepoměrné bylo, zejména na nejvyšších místech, židovské zastoupení v bolševických řadách.

Výsledkem byla výbušná směsice národních a protižidovských nálad, jež vyvrcholily v roce 1933, kdy se Adolf Hitler stal německým kancléřem. Kellogg na více místech tvrdí, že bez bílých, kteří po válce byli intenzivněji antisemitští a antibolševičtí než Němci, by národní socialisté velmi pravděpodobně nebyli ani zdaleka tak úspěšní. Před nacisty si totiž žádná „krajně pravicová“ skupina v Německu nezískala širší podporu, čímž padá argument o v Němcích hluboce zakořeněném antisemitismu. Tam kde Goldhagen trvá na jedinečnosti německého antisemitismu *sui generis*, Kellogg předvádí, že oním unikátním činitelem byl mocný organizovaný celek (*Gestalt*) německého *völkisch* hnutí spolu s obavami a fascinací židovským bolševismem u bílé emigrace.

Ještě v roce Hitler zastával vcelku běžné socialistické postoje. Jeho někdejší přímý armádní nadřízený za války, pobočník Hans Mend, se svěřil, že jeho někdejší podřízený koncem roku 1918 v Mnichově prohlásil „Díky Bohu za to, že královské koruny spadaly ze stromu. Teď se dostaneme ke slovu i my proletáři“ ...

Podrobnější protibolševickou antisemitskou ideologii si Hitler začal formovat až od druhé poloviny roku 1919 díky spolupráci s Eckartem a Rosenbergem, kteří v těchto raných fázích byli jeho mentory. Mend Hitlerův prudký výkyv z krajní levice na radikální pravici v poválečném Mnichově potvrzuje. Když ho počátkem roku 1920 slyšel řečnit, pomyslel si „Adi, ten rudý kluk, vážně kope za jiný tým!“ Krom od Rosenberga a Eckharta pochycených antisemitských a protibolševických idejí si Hitler záhy rozšířil repertoár také o pravicové výpady proti „židovskému bolševismu“ z dílny ideologů Aufbau Vereinigung Scheubner-Richtera a Winberga.

Bílá emigrace v letech 1918 – 1923 vnesla do německého *zeitgeistu* nádech manichejské naléhavosti. Jednalo se podle nich vlastně o boj dobra se zlem, Krista proti Antikristovi a celá plejáda spikleneckých teorií z kruhů Aufbau Vereinigung vykreslovala celý konflikt v ostře černobílém provedení. Podle jedné z teorií tak byl Lev Trockij satanista, který v Kremlu

pořádal černé mše a modlil se k Ďáblovi za porážku bílých vojsk. Toto spojení ale přinášelo také praktické výhody: přestože *völkisch* Němci a bílí emigranti neměli úplně totožné nepřátele, jejich sdílený etnocentrismus jejich cíle sblížoval. A tak zatímco bílí prahli po porážce sovětského režimu a rozbití židovského jádra nad slovanskými národy, Němci se toužili vzepřít diktátu mocností Dohody a svrhnout socialistickou, prosovětskou výmarskou vládu. Měli proto mnoho společného a Hitlerova strana se stavěla za plány bílých podniknout invazi do Sovětského svazu a osvobodit nezávislé republiky jako Ruska či Ukrajina. Hitler se vůbec hodně upínal k nacistické ukrajinské území, což podle Kellogga později stálo za jeho katastrofálním rozhodnutím ze srpna 1941, kdy nařídil svým vojskům, stojícím jen něco přes 300 km od Moskvy, udeřit jižním směrem na Kyjev.

Bílí ale národně-socialistické věci před rokem nepřinesli jen svou energii a ideje, ale i peníze a lidi. Řada účastníků k nezdaru odsouzeného mnichovského puče patřila k bílé emigraci, stejně jako mnozí z vojáků, kteří v roce 1919 bojovali po boku Němců proti bolševikům při intervenci v Lotyšsku. V Americe usazený bílý uprchlík **Boris Brasol** (Brazol, **Бразоль**) zajistil pro věc tolik potřebné finanční prostředky od průmyslníka **Henryho Forda** a udržoval blízkou spolupráci s Scheubner-Richterem. Brazol také přispíval do Fordových antisemitských novin *The Dearborn Independent* a přeložil do angličtiny Dostojevského *Deník spisovatele*. Ještě důležitější pak byly štědré příspěvky právoplatného dědice carského trůnu v exilu velkoknížete **Kirilla Vladimiroviče** bělogvardějsko-nacistickému spojení. Jeho nárok na trůn podporovalo nejen mnoho emigrantů, ale i Hitler.

Část se jich ovšem naneštěstí postavila za jiného uchazeče o trůn, Kirillova bratrance velkoknížete **Nikolaje Nikolajeviče**. Jeho frakce, v jejíž čele stál *émigré* **Nikolai Jewgenjewitsch Markow**, zastávala ruský imperialismus a podporovala obnovu Ruska v jeho hranicích před rokem 1917. Hitler a lidé kolem Aufbau Vereinigung upřednostňovali výrazně etnocentričtější variantu „malých“ nacionalismů na území demontovaného Sovětského svazu a vytvoření samostatného Ruska, Ukrajiny i dalších států. Tato bezvýchodná situace se postupně proměnila v hořkost a nenávist v řadách bílých, které tolik vyhlášenou intervenci proti sovětskému režimu fakticky zadusily v zárodku.

Po nezdařeném puči z roku 1923 začal vliv bílých uvat. Nikdy však nevymizel úplně a ve 30. letech se dočkal jisté renesance v podobě vzestupu Alfreda Rosenberga v nacistické straně. Jestli bych Kellogovu dílu něco vytknul, pak nedostatečné rozpracování tématu životního prostoru – *Lebensraum*. Autor mu věnuje jen minimální pozornost a cituje slavný úryvek z druhého dílu *Mein Kampf* (1926), kde Hitler vyzývá Němce aby „... se obrátili k zajištění půdy pro budoucnost“ a „uvažovali jen o Rusku a jeho vazalských sousedních státech“. *Lebensraum* jako bytostně imperiální koncept stojí jasně v protikladu s etnocentrickými představami hnutí Aufbau Vereinigung o nacistické Ukrajině pro dobro ukrajinského národa.

Kellogg podle všeho pokládá za dostatečné ukázat, že Hitler plně rozvinul své myšlenky o životním prostoru až po puči z třináctého roku. Kellogg tak setrvává u své teze o ruských kořenech nacismu, tedy o vlivu ruské bílé emigrace na raný – nikoliv střední ani pozdní – národní socialismus. To by ale bylo příliš zjednodušující. Pokud se myšlenky Aufbau

Vereinigung skutečně staly základními stavebními kameny nacismu, proč se k nim Hitler v průběhu 20. let úplně obrátil zády? Kellogg k tomu neříká nic.

Důležitější se ale jeví Kellogovo tvrzení, že Hitler zaútočil v roce 1941 na **Sovětský svaz** – po podepsání paktu o neútočení se Stalinem v roce 1939 – zčásti pod vlivem horečného antibolševismu a antisemitismu bílé emigrace z dob před pučem. Podpis paktu zbytky v té době ještě v Německu žijících bílých utečenců zdrtil. Nicméně:

Hitlerova spolupráce se Stalinem, ohromný trn v oku německému společenství bílých emigrantů, ovšem netrvala kdovíjak dlouho. Hitler se záhy navrátil ke svým ostře protibolševickým kořenům, které z velké části zapustil už ve 20. letech při svých těsných stycích s Aufbau Vereinigung. Ještě během bojů s francouzskou armádou v červnu 1940 vyjádřil Hitler svůj záměr „zakročit proti hrozbě představované Sovětským svazem okamžitě, jak to naše vojenské postavení dovolí“. První pokyny k naplánování vpádu do Sovětského svazu vydal v srpnu 1940 pod všeřikajícím označením *Aufbau Ost* (Rekonstrukce Východ). Tím, že své plánované tažení proti SSSR pojmenoval *Aufbau Ost*, dal Hitler najevo, jak trvalý dojem v něm zanechala varování lidí z Aufbau Vereinigung před „židovským bolševismem“.

K útoku na Sovětský svaz ostatně Hitlera neustále pobízel i Rosenberg.

Kelloggův nejcennější, přímo revoluční příspěvek našemu porozumění této doby je úzce spjatý s jeho obdivuhodnou zdrženlivostí akademika. Jen ojediněle kohokoliv ze svých aktérů soudí, vůbec pak v období 1918-1923, na niž se ve svém díle zaměřuje především, s výjimkou několika případů, kdy se jistí utečenci dopustili zločinů typu zpronevěra. Ano, na několika závěrečných stranách Kellogg právem důrazně odsuzuje masové vraždy a vyhlazování Židů Hitlerovou rukou, poměrně zajímavé ovšem je, že jen velmi vzácně užívá označení „holokaust“. Rosenberg, za války říšský ministr pro okupovaná východní území, se na těchto hrůzných skutcích velkou měrou podílel. Podívejte se ale, jak důsledně Kellogg tyto činy zasazuje do širšího kontextu předchozích sovětských ukrutností:

Rosenberg vnímal své genocidní antisemitské kroky na okupovaném Východě jako odplatu za pustošení „židovských bolševiků“. V tiskovém prohlášení k Rosenbergovu jmenování do úřadu říšského ministra z 18. listopadu 1941 se kladl důraz na to, že vstup bílého uprchlíka do politiky byl motivován „touhou ochránit německý národ před tentýž osudem, kterým si sám prošel v Moskvě“.

A co obnášelo toto pustošení?

V *Mein Kampf* se Hitler zabýval likvidací nacionalistické ruské inteligence „židobolševiky“. Inspirován Aufbau Vereinigung a Eckhartem popisuje nemilosrdnou židovskou žízeň po světovládě. S nástupem „poslední velké revoluce“ Hitler tvrdil:

„Z demokratického lidového Žida se stává krvavý Žid a tyran národů. Za několik let se pokusí vymýtit mezinárodní inteligenci a zničit moc národů a tím, že si přivlastní jejich přirozené duchovní vůdcovství, je připraví na jejich otroctví a věčnou porobu.“

A pokračuje:

„Nejhrůznější příklad tohoto druhu nám skýtá Rusko, kde nechal se skutečně fanatickou divokostí a z větší části za nesnesitelných muk, zabít či vyhladovět kolem třiceti milionů lidí.“

Kellogg na jiném místě cituje *Mein Kampf*, aby ukázal, jak Hitler „spojil ideje *völkisch* Němců s antibolševismem a antisemitismem bílé emigrace“ když o „Židovi“ říká, že „jeho konečným cílem je odnárodnění, bastardizace ostatních národů a degradace rasy těch nejlepších z nich a vláda nad tím rasovým bahnem likvidací národní inteligence a jejím nahrazením příslušníky svého vlastního kmene.“

A je tedy něco z toho pravda? Kellogg neříká tak ani onak – necítí se k tomu být povolán. Za to bychom mu měli být vděční. Po goldhagenovsku by autor nejspíš všechna tato tvrzení odbyl coby antisemitské lži a výmysly (stejně jako *Protokoly*!) a nazval každého, kdo by jim popřával sluchu, nenapravitelným rasistou a antisemitou.

Vybavení poznatky autorů a historiků jako jsou Robert Conquest, Aleksandr Solženicyn nebo Kevin MacDonald ale víme, že Hitler a bílí emigranti byli pravdě mnohem blíže než lži. V Sovětském svazu 20. a 30. let skutečně byly vyhladověny a zavražděny desítky milionů lidí, další miliony si pak vyžádaly Velký teror a Souostrovi Gulag. Díky těmto spisovatelům také víme o masivním židovském zastoupení ve všech vládních i vojenských funkcích sovětského velení. Sovětští Židé jako celek zůstali nadšenými stoupenci režimu i v době, kdy se dopouštěl svých nejhorších zvěstev. Sám Lenin (jak píše Yuri Slezkine ve svém *Židovském století*) přičítal značnou část úspěchu revoluce Židům:

Skutečnost, že v ruských městech žila řada příslušníku židovské inteligence, byla pro zdar revoluce zásadní. To oni skončovali s rozsáhlými sabotážemi, kterým jsme po Říjnové revoluci museli čelit... Židovský prvek byl zmobilizován... a tak v kritickém okamžiku zachránil revoluci. Jedině díky této rezervě racionální a gramotné pracovní síly se nám podařilo převzít státní aparát.

Bělogvardějci i národní socialisté dost možná přeháněli sovětské zločiny a popřávali sluchu fantaskním spikleneckým teoriím, přesto se však nemýlili ve spojování bolševismu s Židy a ani ve své víře, že Sovětský svaz představuje pro Západ existenční hrozbu. Tím, že Kellogg nepřibouchává těmto výkladům dějin apriorně dveře, nepřímo čtenáři nabízí příležitost vytvořit si revizionistický náhled na národní socialisty jako ochránce, nikoliv ničitele civilizace. Ospravedlnit nacistické ukrutnosti za války zůstává pochopitelně krajně obtížným úkolem, ale po přečtení *Ruských kořenů nacismu* zjistíme, že ještě složitější je ospravedlnit ty sovětské, které byly masivnější, odehrály se dříve a vyvolaly prvotní útěk milionů bílých na Západ.

Bílí to věděli a udělali vše pro to, aby to věděli i národní socialisté. A díky Michaelu Kelloggovi to nyní víme i my.

Úvaha Spencera J. Quinna **Michael Kellogg's The Russian Roots of Nazism** vyšla na stránkách Counter-Currents Publishing 27. dubna 2021.